

DI SẢN THẾ GIỚI LIÊN BIÊN GIỚI VƯỜN QUỐC GIA PHONG NHA - KÊ BÀNG VÀ VƯỜN QUỐC GIA HIN NẬM NÔ (LÀO): GIÁ TRỊ KHOA HỌC VÀ ĐỊNH HƯỚNG PHÁT TRIỂN PHỤC VỤ DU LỊCH

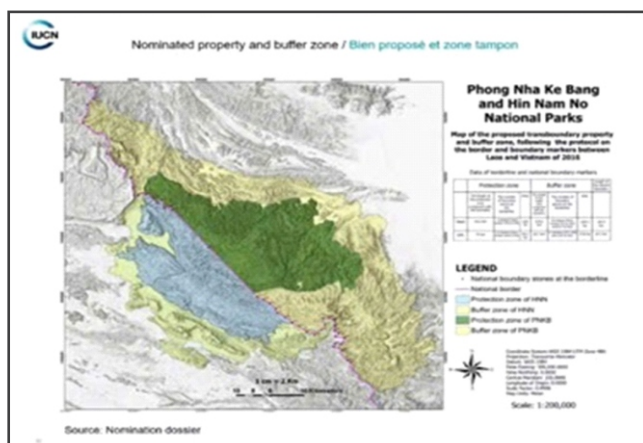
NGUYỄN HỮU HỢP

Tại Kỳ họp lần thứ 27 ngày 03/7/2003 của Ủy ban Di sản Thế giới, Vườn quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng được UNESCO công nhận là Di sản Thiên nhiên Thế giới lần thứ nhất về địa chất, địa mạo (tiêu chí viii); tại Kỳ họp lần thứ 39 ngày 03/7/2015 của Ủy ban Di sản Thế giới, Vườn quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng được công nhận lần thứ hai với hai tiêu chí về hệ sinh thái (tiêu chí ix) và đa dạng sinh học (tiêu chí x). Vườn quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng có chung ranh giới tự nhiên với Vườn quốc gia Hin Nặm Nô của Cộng hòa Dân chủ nhân dân Lào.

Hồ sơ Vườn quốc gia Hin Nặm Nô để cử UNESCO công nhận là phần mở rộng của Di sản Thiên nhiên Thế giới Vườn quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng được Chính phủ Lào và Việt Nam thống nhất gửi tới UNESCO tháng 02/2024. Tại Kỳ họp thứ 47 ngày 13/7/2025 của Ủy ban Di sản Thế giới tổ chức tại Paris (Pháp), UNESCO đã chính thức thông qua quyết định điều chỉnh ranh giới của Di sản Thiên nhiên Thế giới Vườn quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng (tỉnh Quảng Trị, Việt Nam), bao gồm cả Vườn quốc gia Hin Nặm Nô (tỉnh Khăm Muôn, Lào) tạo nên Di sản Thế giới liên biên giới đầu tiên mang tên “Vườn quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng và Vườn quốc gia Hin Nặm Nô” với các giá trị nổi bật Toàn cầu theo các tiêu chí về địa chất, địa mạo (tiêu chí viii), hệ sinh thái (tiêu chí ix) và đa dạng sinh học (tiêu chí x).

Những giá trị khoa học

Về địa chất, địa mạo (tiêu chí viii): Vườn quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng có tổng diện tích vùng lõi rộng hơn 123.000ha và vùng đệm 220.055ha thuộc tỉnh Quảng Trị, Việt Nam.

Bản đồ ranh giới của VQG Phong Nha - Kẻ Bàng và VQG Hin Nặm Nô

Ảnh: TL

Vườn quốc gia Hin Nặm Nô thuộc huyện Bualapha, tỉnh Khăm Muôn, Lào, có tổng diện tích hơn 82.000ha. Vườn quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng và Vườn quốc gia Hin Nặm Nô là một trong những cảnh quan karst đá vôi và hệ sinh thái nổi bật và nguyên vẹn nhất trên thế giới. Nằm tại điểm giao thoa của dãy núi Annam và vành đai đá vôi Trung Đông Dương, bắc qua biên giới Việt Nam và Cộng hòa Dân chủ nhân dân Lào. Sự hình thành karst đã phát triển từ thời kỳ Paleozoic khoảng 400 triệu năm trước và có thể được coi là khu vực karst quy mô lớn, lâu đời nhất ở Châu Á. Sự đa dạng của các hệ sinh thái được tìm thấy trong cảnh quan phức tạp này bao gồm rừng karst khô ở độ cao lớn, rừng ẩm ướt và rậm rạp ở độ cao thấp.

Dưới lòng đất, sự đa dạng phi thường của các hang động (bao gồm hang khô, hang bậc thang, hang cây và hang giao cắt) cung cấp bằng chứng về các quá trình địa chất trong quá khứ, từ những đường sông cổ, bỏ hoang hoặc

thay đổi tuyến đường sông, đến sự lắng đọng và sau đó là sự hòa tan lại của các thạch nhũ khổng lồ. Trong số các cấu trúc ngầm này có hơn 220km hang động và hệ thống sông ngầm được ghi nhận có ý nghĩa toàn cầu. Đặc biệt quan trọng là các hang động Sơn Đoòng và Xe Bang Fai chứa đựng đoạn hang động lớn nhất thế giới được ghi nhận về đường kính và tính liên tục và đoạn hang sông hoạt động lớn nhất cũng như hồ chứa hang động đơn lẻ (nước được hình thành bởi trầm tích canxit) tương ứng.

Về hệ sinh thái (tiêu chí ix): Vườn quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng và Vườn quốc gia Hin Nặm Nô là nơi bảo vệ các hệ sinh thái có ý nghĩa toàn cầu trong vùng sinh thái đất liền rừng nhiệt đới Annam Bắc, các vùng sinh thái nước ngọt Annam Bắc và Annam Nam và các vùng sinh thái ưu tiên rừng ẩm ướt dãy Annam. Sự phức tạp và tính nguyên vẹn tương đối của cảnh quan đá vôi đã dẫn đến việc tạo ra nhiều hốc sinh thái, tạo cơ hội cho các quá trình tiến hóa sinh thái và các loài. Vườn quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng và Vườn quốc gia Hin Nặm Nô là nơi sinh sống của các loài động, thực vật chuyên biệt cao và đặc hữu cả trên mặt đất (như một số loài lan và Thu Hải đường) và dưới lòng đất (với một số loài động vật không xương sống và cá bị giới hạn trong các hệ thống hang động đơn lẻ).

Về đa dạng sinh học (tiêu chí x): Vườn quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng và Vườn quốc gia Hin Nặm Nô có hệ sinh thái đa dạng sinh học phong phú về mặt đất, nước ngọt và dưới lòng đất. Hơn 2.700 loài thực vật có mạch và 800 loài động vật có xương sống được ghi nhận ở Vườn quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng, trên 200 loài bị đe dọa toàn cầu tại thời điểm công nhận năm 2015 và 400 loài đặc hữu của miền Trung nước Lào hoặc Việt Nam. Hơn 1.500 loài thực vật có mạch (từ 755 chi khác nhau) và 536 loài động vật có xương sống đã được ghi nhận ở Vườn quốc gia Hin Nặm Nô, bao gồm nhiều loài bị đe dọa toàn cầu và đặc hữu, bao gồm loài

Cảnh quan karst, phía đông nam làng Vangmaneur thuộc Vườn quốc gia Hin Nặm Nô, Lào

Ảnh: GIZ ProFEB/Paul Williams

nhện săn khổng lồ, loài nhện lớn nhất theo sải chân trên toàn cầu và đặc hữu của tỉnh Khăm Muồn (Lào). Sự phong phú về loài tại khu di sản có khả năng vượt quá sự phong phú riêng của hai Vườn quốc gia tương ứng do sự khác biệt về địa hình và hốc sinh thái. Đồng thời, khu di sản là nơi sinh sống của 10 - 11 loài linh trưởng, 4 loài trong số đó là đặc hữu của dãy núi Annam, cùng quần thể còn lại của vượn má trắng miền Nam và voọc đen đặc hữu lớn nhất còn lại hiện nay.

Định hướng nghiên cứu, bảo tồn và phát huy các giá trị di sản phục vụ du lịch

Điểm đặc biệt của Vườn quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng và Hin Nặm Nô là sự liên mạch về địa chất. Cả hai đều thuộc khối karst cổ hình thành qua hàng triệu năm, tạo nên hàng trăm hang động với cấu trúc độc đáo. Cả hai Vườn quốc gia đều được xem là một trong những khu vực sinh thái có tầm quan trọng tại Đông Nam Á với khu vực karst rộng lớn có giá trị toàn cầu về đa dạng sinh học. Do đó, công tác quản lý, bảo vệ đa dạng sinh học của khu vực Phong Nha - Kẻ Bàng và Hin Nặm Nô đều có liên quan đến nhau.

Không chỉ có giá trị về tự nhiên, hai khu vực này còn gắn kết chặt chẽ về văn hóa và du lịch. Các cộng đồng sống quanh Phong Nha - Kẻ Bàng và Hin Nặm Nô, như người Bru - Vân Kiều hay người Lào bản địa, đều có những nét

văn hóa độc đáo, phản ánh mối liên hệ lịch sử giữa hai dân tộc. Hành trình qua lại giữa hai bờ biên giới không chỉ là sự giao thương vật chất, mà còn là sự gắn bó về văn hóa. Rồi những điệu hát, lễ hội của người Bru và người Lào có sự giao thoa rõ nét, từ cách cúng thần rừng đến các lễ hội mùa màng. Vườn quốc gia chung này sẽ trở thành những điểm đến lớn có sức thu hút với du khách nước ngoài trong khám phá hang động, nghiên cứu địa chất, địa mạo, đa dạng sinh học và văn hoá bản địa...

Trong thời gian qua, hai tỉnh Quảng Bình (cũ) và Khăm Muôn đã ký kết hợp tác phát triển toàn diện về du lịch, bảo tồn và phát huy giá trị, cũng như tiếp tục hoàn thiện hồ sơ chung về khu vực Di sản Thiên nhiên Thế giới xuyên biên giới đầu tiên của Đông Nam Á Vườn quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng và Vườn quốc gia Hin Nặm Nô. Hai bên tích cực với các hoạt động hợp tác về bảo tồn, phát huy giá trị chung về đa dạng sinh học, địa chất, địa mạo; các địa phương hai bên đã ký kết thỏa thuận hợp tác về thực thi pháp luật, bảo vệ rừng, phòng chống khai thác trái phép, cũng như phát triển các kế hoạch hành động bảo tồn giá trị di sản.

Trong thời gian tới, để quản lý tốt Di sản Thế giới liên biên giới giữa hai quốc gia Việt Nam và Lào, giữa hai tỉnh Quảng Trị và Khăm Muôn, hai bên cần tiếp tục đẩy mạnh việc triển khai các đề tài nghiên cứu khoa học và xác lập các phương pháp hoạt động để có thể đối phó với những nguy cơ tác động tới di sản; đánh giá sức tải du lịch phù hợp với khả năng và sức tải về sinh thái tài nguyên trong tổng thể Vườn quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng và Vườn quốc gia Hin Nặm Nô. Đặc biệt, phía Việt Nam có thể hỗ trợ phía bạn Lào nâng cao năng lực xây dựng quy định pháp luật trong việc quản lý, bảo vệ và phát huy giá trị các Di sản Thế giới nói chung, Vườn quốc gia Hin Nặm Nô nói riêng.

Sự khởi đầu của liên kết hợp tác trong phát triển du lịch tại Di sản Thế giới liên biên giới là lễ ký kết chương trình hợp tác giữa hai đơn vị

Hang Sơn Đoòng,
Vườn quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng, Quảng Trị

Nguồn: quangbinhgo.com

khai thác tour hang động lớn nhất của Việt Nam và Lào là Oxalis Adventure và Green Discovery Laos, trong đó, hai đơn vị sẽ tập trung vào việc trao đổi các chương trình đào tạo về an toàn, bảo tồn, dịch vụ cho nhân viên, quản lý và cộng đồng địa phương; chia sẻ kinh nghiệm quản lý, xây dựng hệ thống và phát triển du lịch cộng đồng. Thông qua chương trình hợp tác này sẽ đẩy mạnh các hoạt động du lịch liên thông giữa hai tỉnh, giúp cho du khách có những trải nghiệm mới ở cả hai bên biên giới nhưng vẫn bảo tồn được các giá trị thiên nhiên vốn sẵn. Từ hoạt động này sẽ tạo điều kiện hỗ trợ sinh kế cho cộng đồng địa phương, giảm áp lực cho các Vườn quốc gia.

Việc tổ chức UNESCO công nhận Vườn quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng và Vườn quốc gia Hin Nặm Nô là Di sản Thế giới liên biên giới có ý nghĩa về mặt bảo tồn và mở ra nhiều triển vọng cho việc phát triển du lịch bền vững, tạo sinh kế cho cộng đồng địa phương hai bên biên giới. Đây là Di sản Thế giới liên biên giới đầu tiên của Việt Nam và Cộng hòa Dân chủ nhân dân Lào, sự kiện này cho thấy tầm quan trọng của hợp tác trên toàn cầu thông qua việc đề cử di sản chung, đóng góp vào việc thúc đẩy hòa bình và an ninh theo quan điểm của UNESCO, qua đó thắt chặt hơn nữa mối quan hệ hữu nghị, đoàn kết đặc biệt giữa hai nước ■